

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
Кафедра міжнародної економіки

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

магістра

на тему: «Формування та управління структурою золотовалютних резервів
країн світу»

Виконав: студент 5 курсу, групи ММЕ-31
спеціальності 8.03050301 «Міжнародна економіка»

Хомутенко Я.В.

Керівник Костюк О.М.

Рецензент Гриценко Л.Л.

Суми – 2014 року

РЕФЕРАТ

дипломної роботи на тему:

«Формування та управління структурою золотовалютних резервів країн світу»

студента Хомутенка Ярослава Володимировича
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”
за спеціальністю 8.03050301 “Міжнародна економіка”

Актуальність теми, обраної для дослідження, визначається тим, що загрози і виклики глобалізації, поступальний розвиток світових фінансових ринків, поява нових фінансових інструментів обумовлюють необхідність вирішення проблеми стійкості фінансових систем і реформування механізму стабілізаційної функції міжнародних золотовалютних резервів. Важливим чинником, що забезпечує стабільність функціонування світової валютної системи, є наявність у розпорядженні центральних банків країн фінансових активів, які накопичуються у вигляді валютних та золотих запасів і формують офіційні міжнародні або золотовалютні резерви. Наявність відповідних золотовалютних резервів є важливою умовою підтримки міжнародної валютної ліквідності держави, тобто забезпечення її платоспроможності.

Важливими проблемами при цьому є визначення ступеню їх забезпеченості та достатності, а також оптимізація структури та ефективне управління ними. Останнє набуває особливої ваги в ситуації нестійкості світової валютної системи та значного впливу на Україну ризиків світового масштабу, що визначає необхідність удосконалення механізму формування та управління золотовалютними резервами Національного банку України.

Метою дипломної роботи є розвиток методичних засад та організаційного механізму формування та управління золотовалютними резервами країн світу.

Об'єктом дослідження є процес формування та управління золотовалютними резервами країн світу.

Предметом дослідження є науково-методичне забезпечення та практичний інструментарій організації формування та управління золотовалютними резервами країн світу.

У процесі дослідження залежно від цілей і задач використовувались відповідні методи дослідження економічних процесів: при обґрунтуванні категоріального апарату – метод наукової абстракції, при визначенні причин накопичення та використання золотовалютних резервів – системний аналіз, при розгляді сучасних тенденцій і умов формування золотовалютних резервів - методи аналізу і синтезу, методи експертних оцінок, статистичного аналізу, при визначенні шляхів вдосконалення – методи індукції та дедукції, аналогії, методи кореляційно-регресійного аналізу.

Інформаційною базою дипломної роботи є річні звіти Національного банку України, аналітичні та статистичні дані економічних періодичних видань та офіційного сайту Національного банку України, внутрішні положення та нормативні документи, що регулюють діяльність структурних підрозділів НБУ, звітні дані Державного комітету статистики, нормативні акти Кабінету Міністрів України, аналітичні огляди та статистичні дані країн світу та міжнародних економічних інституцій: Світової організації торгівлі, Міжнародного Валютного Фонду, Світового банку та ін., дані інформаційно-аналітичних бюлетенів, а також періодичні видання та наукові публікації вітчизняних і закордонних науковців та практиків.

Основний науковий результат роботи полягає в поглибленні існуючих теоретико-методологічних засад системи формування та управління золотовалютними резервами та розробці науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення системи управління золотовалютними резервами України, запропонованому підході до оцінки адекватності розміру золотовалютних резервів НБУ.

За результатами дослідження були сформульовані такі висновки:

1. Визначення вітчизняних науковців щодо золотовалютних резервів є недосконалими і не відповідають чотирьом ознакам, що полягають у наступному: резерви повинні належати органам грошово-кредитного регулювання, повинні бути ліквідними та визнані світовим співтовариством як міжнародні, на останок, використовуватися для регулювання економіки країни. Даним критеріям відповідає офіційне визначення МВФ.

2. Економічна сутність золотовалютних резервів розкривається у причинах їх створення та накопичення. Загально визнаними є такі причини: забезпечення національної валюти, резерви, як інструмент грошово-кредитної політики, забезпечення коштів для обслуговування валютних та боргових зобов'язань, захист від надзвичайних ситуацій або стихійних лих, для отримання фінансової вигоди. Для будь-якої країни, причина утримання резервів буде грати важливу роль у розробці стратегії управління.

3. Еволюція валютних систем безпосередньо вплинула на зміну в підходах до формування та управління золотовалютними резервами країн – від золотого стандарту, коли єдиною складовою резервів було золото, до мультивалютного складу при самостійному визначенні курсової політики кожною країною окремо.

4. Сформульовано такі цілі управління золотовалютними резервами: збереження їх реальної вартості, підтримка резервів у високоліквідній формі та збереження узгодженості управління золотовалютними резервами з іншими центральними банками. Наголос на кожну ціль при управлінні робиться в залежності від призначення резервів. Виявлено, що процес управління золотовалютними резервами складається з кількох етапів: планування, організація, мотивація та виконання, аналіз ефективності, звітність та контроль. Надано системне визначення поняття «управління золотовалютними резервами».

5. Золотовалютні резерви України з 2011 року мають тенденцію до зниження, що пов'язано з необхідністю регулювання нестабільного курсу

гривні, покриттям від'ємного сальдо платіжного балансу та неефективним розміщенням коштів.

6. Визначено, що відповідно до законодавства основними джерелами поповнення золотовалютних резервів є кредитні кошти, отримані урядом України від міжнародних валютно-кредитних організацій, доходи, отримані від операцій із власними валютними цінностями на зовнішніх ринках через розміщення їх у ті чи інші форми прибуткових активів, здійснення інтервенцій щодо придбання іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку. Однак, Національний банк України користується і неринковими заходами, як наприклад, штучне створення ситуації з низькою гривневою ліквідністю на ринку, що провокує банки продавати іноземну валюту.

7. Валютна структура золотовалютних резервів України стала менш диверсифікованою: частка долара неупинно зростає, тоді як частки інших валют падають, що не є доречним у світлі останніх світових тенденцій, при яких долар поступово втрачає статус провідної резервної валюти та девальвує на фоні інших. Інвестиційна структура також є незбалансованою: спостерігається помітне зменшення доходності та збільшення кредитних ризиків золотовалютних резервів.

8. Дослідження організаційних засад управління золотовалютними резервами НБУ виявило певні недоліки: відсутній розподіл повноважень та відповідальності між особами, які безпосередньо беруть участь у прийнятті рішень стосовно укладання угод, здійснення розрахунків, складання звітності, нерозподілений процес управління золотовалютними резервами між підрозділами (ініціювання укладання угод та оперативний аналіз фінансових ринків; контроль ризиків; підтвердження угод та здійснення розрахунків), що збільшує операційний ризик.

9. Сукупні золотовалютні резерви світу мають високі темпи росту. У 2013 році вони склали 11,7 трлн. дол. США, що майже на 4 трлн. більше, ніж у 2009. При цьому країни, що розвиваються мають більші темпи росту, відповідно і в географічній структурі володіють більшою часткою (67,3%

проти 32,7% у розвинених країн). Основний обсяг резервів зосереджений в Азії, лише на Китай припадає 30% світових золотовалютних резервів. Оцінка адекватності резервів за ступенем покриття імпорту виявила, що обсяг резервів в країнах, що розвивається перевищує допустимий більше, ніж у 3 рази.

10. Аналіз валютної структури золотовалютних резервів виявив, що частка долара США, хоча і займає лідируючі позиції, поступово зменшується, переважно на користь євро. Золото все ще відіграє важливу роль у складі міжнародних резервів, особливо в розвинених країнах. Від так, найбільшими власниками золотого запасу є США – 8133,6 т, на другому місці Німеччина – 3391,5 т, на третьому Італія – 2451,9 т.

11. В період нестабільності політичної та економічної ситуації, проблема зменшення доходності та збільшення кредитних ризиків активів, в яких зберігаються золотовалютні резерви є виправданою, оскільки таким чином досягається підвищення їх ліквідності, що потрібна для швидкої реалізації грошово-кредитної політики. З подоланням кризи в Україні, ця проблема може бути вирішена за рахунок облігацій США (казначейських, муніципальних та корпоративних), які мають достатньо високу ліквідність та облігаціями таких країн, як Австрія, Нідерланди, Німеччина та Фінляндія, які мають високу надійність. Зважаючи на те, що частка ЄС у загальному зовнішньоторговельному обороті товарами та послугами України з країнами світу складає 29,62%, було б доцільно збільшити частку євро у золотовалютних резервах за допомогою цих облігацій. Дохідність можна забезпечити облігаціями Австралії та Канади, які мають високу дохідність, а валюти показали свою стійкість протягом світової кризи 2008-2009 рр.

12. Підвищення доходності активів можливо також за рахунок передачі частини міжнародних резервів до управління інвестиційному фонду, або створення інвестиційної корпорації власноруч. Звісно, що останній захід можливий лише за умови усунення корумпованості української влади, та за умови зростання рівня золотовалютних резервів України до, або понад

оптимального рівня. Це в свою чергу потребує стабілізації політичного становища, стимулювання експортоорієнтованих галузей та формування стійкого фінансового ринку для відновлення притоку валюти в країну.

13. Удосконалення управління золотовалютними резервами України неможливе без поліпшення організаційної структури Національного банку України, головною вимогою до якої є розподілення повноважень та відповідальності між суб'єктами, які ініціюють укладення угод, здійснюють розрахунки, контролюють ризики та складають звіти за укладеними угодами. Отже, необхідно створити три незалежні підрозділи: фронт- мідл- та бек-офіси, між якими будуть розподілені ці функції. Запропонований розподіл конкретних функцій між Правлінням НБУ, Комітетом з управління активами та пасивами НБУ, Департаменту з управління валютним резервом та здійснення операцій на відкритому ринку щодо управління міжнародними резервами.

14. Запропоновано різні підходи до оцінки адекватності розміру золотовалютних резервів НБУ: міжнародні резерви в місяцях імпорту товарів і послуг, міжнародні резерви у відсотках до короткострокового зовнішнього боргу за залишковим терміном погашення, ступінь покриття міжнародними резервами дефіциту поточного рахунку платіжного балансу та річних виплат у рахунок погашення та обслуговування зовнішнього боргу, Критерій Редді, міжнародні резерви у відсотках до грошової маси M2. Особливої уваги заслуговує розроблена МВФ формула визначення оптимального обсягу резервів, згідно якої НБУ повинна мати 41,8 млрд. дол. США. Достатній обсяг міжнародних резервних активів підвищить інвестиційну привабливість економіки України, створить умови для повного і своєчасного виконання нею зовнішніх боргових зобов'язань, зумовить зниження вартості зовнішнього фінансування, посилить довіру до національної валюти і зменшить амплітуду коливань обмінного курсу гривні.

15. Проаналізувавши реалізацію норм охорони праці в Управлінні Національного банку України в Сумській області, можна стверджувати, що

рівень охорони праці знаходиться на достатньо високому рівні. Керівник Управління якісно виконує свої обов'язки, особисто слідкує за додержанням правил усіма працівниками, своєчасно реагує на зміни в законодавстві та намагається удосконалювати заходи безпеки в управлінні. Доопрацювання потребують заходи із запобігання і ліквідації загрози терористичних актів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та практичні розробки, висновки роботи можуть використовуватися у процесі розробки стратегії управління золотовалютними резервами Національного банку України.

Основні положення роботи пройшли апробацію на Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів «Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи країни: погляд у майбутнє», яка проходила в ДВНЗ «УАБС НБУ», (20 лютого 2014 р., м. Суми). За результатами конференції були видані тези доповіді на тему: «Foreign exchange reserves and components of their management».

Ключові слова: ЗОЛОТОВАЛЮТНІ РЕЗЕРВИ, ВАЛЮТНА СТРУКТУРА ЗОЛОТОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ, ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЗОЛОТОВАЛЮТНИМИ РЕЗЕРВАМИ, ЦЕНТРАЛЬНІ БАНКИ, НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ, СВІТОВА ВАЛЮТНА СИСТЕМА, ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА, ЛІКВІДНІСТЬ, ВАЛЮТА, ЗОЛОТО, ДОЛАР США, СПЗ, ЦІННІ ПАПЕРИ, ДЕПОЗИТИ, МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК.

Основний зміст дипломної роботи викладено на 157 сторінках, у тому числі список використаних джерел з 85 найменувань, який розміщено на 10 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 11 рисунків, а також 12 додатків, які розміщені на 31 сторінці.

Рік виконання дипломної роботи – 2014 рік.

Рік захисту роботи – 2014 рік.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи Національного банку України”
Кафедра міжнародної економіки

ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”
за спеціальністю 8.03050301 “Міжнародна економіка”

ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ ЗОЛОТОВАЛЮТНИХ
РЕЗЕРВІВ КРАЇН СВІТУ

Виконав студент 5 курсу, група ММЕ-31 _____ Я.В. Хомутенко
«__» _____ 2014 р.

Керівник дипломної роботи _____ О.М. Костюк
«__» _____ 2014 р.

Консультант розділу “Охорона праці та безпека в надзвичайних
ситуаціях” _____ І.В. Лопаткіна
«__» _____ 2014 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЗОЛОВОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ.....	19
1.1 Сутність та поняття золотовалютних резервів.....	19
1.2 Причини накопичення та використання золотовалютних резервів.....	28
1.3 Еволюція процесу формування та управління золотовалютними резервами в умовах становлення світової валютної системи.....	30
1.4 Складові сучасної системи формування та управління золотовалютними резервами.....	36
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ УПРАВЛІННЯ І УМОВ ФОРМУВАННЯ ЗОЛОВОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ.....	49
2.1 Дослідження фінансової складової діяльності Національного банку України	49
2.2 Основні напрямки міжнародної діяльності Національного банку України.....	64
2.3 Аналіз ефективності управління золотовалютними резервами України	71
2.4 Світові тенденції у формуванні золотовалютних резервів країн.....	83
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЗОЛОВОВАЛЮТНИМИ РЕЗЕРВАМИ.....	91
3.1 Удосконалення управління золотовалютними резервами України на основі застосування зарубіжного досвіду.....	91

3.2	Удосконалення організаційної складової управління міжнародними резервами Національного банку України	103
3.3	Оцінка адекватності золотовалютних резервів України.....	108
РОЗДІЛ 4	ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	115
4.1	Система управління охороною праці в Управлінні Національного банку України в Сумській області.....	115
4.2	Аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці в Управлінні Національного банку України в Сумській області.....	120
4.3	Безпека в надзвичайних ситуаціях на досліджуваному об'єкті.....	135
	ВИСНОВКИ.....	143
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	148
	ДОДАТКИ.....	158

Додаток Б

Summary

The master's thesis is devoted to issues of formation and foreign exchange reserves management. The paper analyzes the effectiveness of foreign exchange reserves management in Ukraine, describes global trends in foreign exchange management, measures of improving the reserves management in Ukraine according to international experience; proposes directions for improving the organizational structure of the National Bank of Ukraine with a purpose to provide optimal reserves management; assesses the adequacy of international reserves of Ukraine.

Keywords: foreign exchange reserves, currency structure, formation and foreign exchange reserves management, central banks, monetary policy, liquidity, gold, dollar U.S., SDR, securities, deposits, international financial market.

Анотація

Хомутенко Я.В. Формування та управління структурою золотовалютних резервів країн світу. – Дипломна робота магістра. Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», Суми, 2014.

Дипломна робота присвячена питанням формування та управління золотовалютними резервами. В дипломній роботі здійснено аналіз ефективності управління золотовалютними резервами України, розглянуто світові тенденції у формуванні резервів країн, визначено напрямки вдосконалення управління золотовалютними резервами; запропоновано напрямок вдосконалення організаційної структури НБУ щодо управління міжнародними резервами; здійснено оцінку адекватності резервів України.

Ключові слова: золотовалютні резерви, валютна структура, формування та управління золотовалютними резервами, центральні банки, грошово-кредитна політика, ліквідність, золото, долар США, СПЗ, цінні папери, депозити, міжнародний фінансовий ринок.